

Meddelanden från Konjunkturinstitutet. Ser. A: 4.

KONJUNKTURLÄGET
VÅREN 1939

STOCKHOLM 1939
ISAAC MARCUS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG

Industriboksluten 1938.

I konjunkturinstitutets rapport över konjunkturläget våren 1938 fanns såsom bilaga 2 intagen en sammanfattande redogörelse för 56 större svenska industriföretags bokslut för verksamhetsåret 1937. De betydande osäkerhetsmoment, som äro förenade med en dylik undersökning, betonades uttryckligen vid framläggandet av ifrågakvarande siffermaterial. Med den brist på enhetlighet, som karakteriserar de svenska företagens bokföringsprinciper, kan en jämförande bokslutsöversikt icke avse annat eller mera än att belysa vissa *tendenser* i fråga om vinstutveckling, konsolideringssträvanden etc. Endast såvitt angår beloppen av verkställda utdelningar och avsättningar till sådana speciella fonder eller stiftelser, för vilka fastare normer uppdragits i lagstiftningsväg, kunna siffrorna framträda med anspråk på exakthet.

Det i fjol återgivna materialet var otvivelaktigt alltför begränsat för att kunna sägas giva ett någorlunda representativt uttryck för de i aktiebolagsform organiserade industriföretagens verksamhet; undersökningens äsyftade ej heller allmängiltighet. Möjligen kan sägas, att det överlag gynnsamma resultat, som industrien hade att uppvisa under år 1937, gjorde den nu anmärkta bristen mindre allvarlig. När det åter gäller verksamhetsåret 1938, som i konjunkturlånseende haft ett i hög grad oenligt förlopp med starka variationer de olika branscherna emellan, måste en undersökning avseende att belysa aktiebolagens vinstresultat, bygga på ett väsentligt bredare underlag. Inom Industriens utredningsinstitut, som i år omhänderthaft ifrågakvarande materialbearbetning, ha sammanbragts uppgifter rörande de redovisade nettovinsterna åren 1937 och 1938 i 266 industriföretag, kraftverk, och transportföretag. Vid sidan därav har för ernående av jämförelsematerial från andra näringsgrenar en summering gjorts av vinstresultaten för 43 aktiebolag med verksamhet företrädesvis på varuhandels område, 26 affärsbanker samt 6 värdepappersförvaltande företag (holdingbolag). Det framkomna materialet redovisas i efterföljande tabell (sid. 42).

Till sammanställningen må följande anmärkningar fogas. Av de fyra storleksgrupper, varpå företagen inom var och en av de nämnda kategorierna uppdelats, är representativiteten störst inom gruppen *d*, men även inom gruppen *c* torde materialet vara så omfattande, att det medger en någorlunda säker slutsats beträffande den allmänna tendensen. Av övriga grupper ha inom gruppen *b* de särskilda företagen visat starka avvikelser från den genomsnittliga utvecklingen; den i tablan för 65 bolag inom denna grupp angivna ökningen av nettovinsten på i medeltal 13 % får därför på grund av materialets litenhet anses såsom mycket osäker. Såvitt avser gruppen *a*

slutligen med dess 81 företag kan sammanställningen allenast karakteriseras såsom stickprovsundersökning; anmärkningsvärt är emellertid, att under loppet av undersökningen den genomsnittliga vinstökningen, 7,6 %, endast inom relativt trånga gränser förskjutits genom tillkomsten av nytt material.

Den oenhetliga tendens, som vinstutvecklingen inom industribolag av olika storleksordning företer, torde larva några ord till förklaring. För de största företagens vidkommande anger tabellen en vinstökning av i medeltal 3,1 %, men detta resultat har på ett avgörande sätt påverkats av ett fåtal gruv- och maskinindustriföretags bokslut. Sålunda förbättrade Grängesbergsbolaget sitt årsresultat under fjolåret med icke mindre än 19 miljoner kronor. Bortses från detta storföretag, förbyltes ökningen för gruppen *d* i en tillbakagång på något mer än 8 %. Den i så fall konstaterade nedgången faller i någon mån på bruksindustrierna och i särskilt utpräglad grad på företag inom trävaru- och massabranscherna. Men icke heller verkstadsföretagen ha — i den mån de företrädesvis äro inriktade på export — lämnats obörda av den vikande tendensen; en markant särställning intar emellertid Bofors, som redovisat en ökning av nettovinsten på inemot 4 miljoner kronor och därigenom bidragit till att den totala minskningen för de större verkstadsföretagen icke blivit av större omfattning.

Den uppgång, som i motsats härtill kan konstateras för de mindre företagen, är av allt att döma främst beroende på att man i dessa grupper i relativt större utsträckning än inom storiindustrien möter företag, som i främsta rummet äro inriktade på hemmamarknaden; i gruppen *b* drages dock resultatet ned av ett antal företag inom sågverksbranschen.

Vad den för jämförelsens skull medtagna översikten över andra aktiebolag än industriföretag beträffar, är minskningen på 11,7 % av årsvinsten inom gruppen *c* mera svårklarlig. Vid bedömandet av denna nedgång är att beakta, att ett par företag redovisat exceptionellt höga vinster för år 1937 (i ett fall närmare 50 % av aktiekapitalet), men att därefter en återgång till mera normala vinstsiffror skett under fjolåret; gruppens omfattning är alltför liten för att medge några generella slutsatser.

Affärsbankernas vinster ha under år 1938 icke i samma utsträckning som under fjolåret påverkats av inflytande återvinningar; det torde alltså snarare vara bortfallandet av engångsinkomsterna än en nedgång av det egentliga rörelseresultatet, som kommer till uttryck däri, att årsvinsten för 26 banker minskats från 58 miljoner kronor år 1937 till 50 miljoner kronor år 1938 eller med cirka 13 %.

Det har icke varit möjligt att för samtliga i tabellen ingående företag belysa dispositionen av de redovisade vinsterna. En sådan analys har däremot — huvudsakligen enligt de riktlinjer, som lägo till grund för motsvarande undersökning i fjol — verkställts för ett mera begränsat antal företag. Materialet har även i år utgjorts av de i tidningen Affärsvärlden meddelade bokslutsuppgifterna. Medan fjolårets undersökning omfattade 56

företag, ingå emellertid 58 i årets analys. Det viktigaste företaget, som denna gång kunnat medtagas, utöver dem som ingå i motsvarande sammansättning föregående år, är Telefon A.B. L. M. Ericsson. Å andra sidan saknas i år uppgifter rörande Svenska Tändsticks Aktiebolaget, beträffande vilket vid tidpunkten för materialets bearbetning ovisshet rådde bl. a. i utdelningsfrågan.

Den regelmässiga gången av en dylik undersökning vore att först söka fastställa bolagens bruttovinster, att därefter angiva de viktigaste omkostnadsposter, som belasta dessa, ävensom de avskrivningar och avsättningar, som verkställts före bokslutet. Sedan sålunda nettovinsterna bestämts, skulle redogöras för dispositionen av desamma, varvid avskrivningar, fondavsättningar, utdelningar och balanserade vinstmedel skulle behandlas var för sig. För vinnande av bättre överskådighet ha emellertid i det följande avskrivningar respektive avsättningar, som verkställts före bokslutet, sammanförts med de motsvarande poster, som framkommit efter bokslutet.

Särskilt betydande äro de vanskligheter, som äro förenade med ett försök att fixera beloppen av *bruttovinsterna*. Den praxis, som tillämpas vid bokföringen av åtskilliga omkostnads- och avsättningsposter, är så växlande, att det i själva verket icke är möjligt att enbart på grundval av vinst- och förutstråkningarna utläsa och beräkna bruttovinster, som i princip äro jämförbara olika företag emellan. I den mån det endast är fråga om att jämföra emellertid denna brist mindre roll. Beträffande är den felkälla, som uppkommer därigenom, att vid ett och samma företag enhetliga grundsatser icke alltid synas följäs vid redovisningen av omkostnaderna och varulagens värdering under olika år. Vid en sammansättning av rörelseresultatet 1937 och 1938 har det i icke få fall uppenbarligen förhållit sig så, att det förnämnda årets bokslut belastats med avsevärda lagermedskrivningar, vilka sakna motsvarighet det senare året. Vid sådant förhållande avsevga bruttovinsternas utveckling icke den verkliga skillnaden mellan rörelsens resultat de båda åren. Med nu angivna reservationer och sedan så långt varit möjligt korrigerad verkställts med hänsyn till olikheter vid behandlingen av redovisade avskrivningar och fondavsättningar, uppgingo bruttovinsterna i de 58 företag, som specialundersökningen omfattar, till 331 miljoner kronor 1937 och 343 miljoner kronor 1938; ökningen utgjorde således 37 %. Bortses emellertid från Grängesbergsbolaget, vore de totala bruttovinsterna inom de återstående 57 företagen praktiskt sett oförändrade, nämligen 297 miljoner kronor 1937 och 296 miljoner kronor 1938.

Ökningen av *nettovinsterna* för samliga 58 bolag belöpte sig till cirka 5 %, innebärande en stegring i absoluta tal från 171 miljoner kronor 1937 till 180 miljoner kronor 1938. I förhållande till bruttovinsterna utgjorde nettovinsterna 52 % 1937 och 53 % 1938.

Karakteristiskt för de svenska industriföretagens försiktiga politik är den återhållsamhet i fråga om *utdelningarnas* storlek, som varit genomgående under senare år. Vid den nu verkställda undersökningen har detta förhål-

ande framträtt särskilt accentuerat. Mot den förut belysta vinstökningen svarar nämligen icke en uppgång utan en sänkning — låt vara icke större än 19 % — av utdelningarna. Av 1937 års överskott utdelades till aktieägarna 104½ miljoner kronor, motsvarande 61 % av nettovinsterna och 88 % av det sammanlagda aktiekapitalet; av 1938 års vinster komma vid bifall till styrelsens förslag, att utdelas allenast 102½ miljoner kronor, vilket belopp utgör 57 % av nettovinsterna och 86 % av aktiekapitalet.

Särskilt intresse erbjuder utvecklingen av posten *avskrivningar*; boksluten för år 1938 äro nämligen de första som kunnat uppgöras med beaktande av de nya skatterättsliga reglerna om fri värdering av maskiner och inventarier. Under sådana omständigheter är det anmärkningsvärt, att de redovisade avskrivningarna förblivit praktiskt taget oförändrade från 1937 till 1938. Totalsumman uppgick nämligen det förnämnda året till 101 miljoner kronor (95½ miljoner kronor före och 53 miljoner kronor efter boksluten) och belöpte sig det senare året till 100 miljoner kronor (99 miljoner kronor före och 08 miljoner kronor efter boksluten).

De anförda siffrorna skulle närmast giva vid handen, att den fria avskrivningsrätten icke spelat någon väsentlig roll vid uppgörandet av 1938 års bokslut. Säkerligen vore det dock förhastat att generalisera denna slutsats. Flertalet av de företag, som medtagits i nu förevarande sammansättning, ha under det senaste årtiondet bedrivit en utpräglad konsolideringspolitik, vilken bl. a. tagit sig uttryck i starka avskrivningar å lager- och anläggningssvården. Det samma kan icke utan vidare antagas ha varit fallet med det stora antal mindre industriföretag, som icke omfattas av den speciella undersökningen. Ej heller gäller slutsatsen beträffande vissa rörelsegrenar utanför den industriella verksamheten; det vill bl. a. synas, som om den fria avskrivningsrätten skulle få en icke ringa betydelse för redovisningen.

En annan skatterättslig nyhet, nämligen bestämmelserna om avdragsrätt för avsättning till s. k. *konjunkturinvesteringsfond*, synes däremot ha i hög grad än reglerna om den fria avskrivningsrätten påverkat de genomgåendena boksluten. Inom 11 av de 58 företagen ha avsättningar för dylikt ändamål verkställts med sammanlagt 85 miljoner kronor; härav falla dock mer än tre fjärdedelar på tre storföretag, nämligen: S. K. F. (39 miljoner kronor), Bofors (15 miljoner kronor) och ASEA (1 miljon kronor).

De skattefria avsättningarna till *pensinstiftelser*, som 1937 hade en rätt ansenlig omfattning (cirka 11½ miljoner kronor hos tillsammans 14 av 56 undersökta företag), redovisas i boksluten för 1938 med tillhopp i runt tal 6 miljoner kronor och förekomma i sammanlagt 16 fall.

Någon överblick av den utsträckning, i vilken *avsättning till framtida skatter* förekommit i årets bokslut, har icke varit möjlig att vinna med hänsyn till att i posten »skatteavsättningar» i ett betydande antal fall synas inkluderas jämväl under bokföringsåret erlagda skatter.

Slutligen kan anmärkas, att till *reserv-, dispositions- och vinstutjämningsfonder* avsatts närmare 17 % av nettovinsterna eller tillhoppa inemot 30

miljoner kronor, varav dock 25 miljoner kronor hänföra sig till en inom Grängsbergsbolaget verkställd avsättning till dispositionsfond, och att till olika, i det föregående icke berörda specialfonder överförts cirka 3½ miljoner kronor. De *balanserade vinstmedlen* ha ökat med drygt 26 miljoner kronor eller med ett belopp något överstigande 14 % av nettovinsterna.

Ragnar Sundén.

Nettovinsten vid företag av olika storlek åren 1937 och 1938.

Aktiekapital i 1 000 kr.	I. Industrieföretag, kraftverk och transportföretag				II. Handelsföretag m. fl.			
	Antal företag	Nettovinst i 1 000 kr.		Antal företag	Nettovinst i 1 000 kr.		Procentförändr.	
		1937	1938		1937	1938		
a 100—500	65	1 956	2 111	+ 7.9	16	964	1 080	+ 6.9
b 501—1 000	56	5 423	5 457	+ 0.5	9	888	940	+ 5.9
c 1 001—5 000	79	25 585	22 936	- 10.3	12	3 666	3 239	- 11.7
d över 5 000	66	192 872	198 859	+ 3.1	6	23 100	25 100	+ 8.7
Summa	266	225 842	229 363	+ 1.6	43	28 618	30 309	+ 5.9

Aktiekapital i 1 000 kr.	III. Holdingbolag				Samtliga företag			
	Antal företag	Nettovinst i 1 000 kr.		Antal företag	Nettovinst i 1 000 kr.		Procentförändr.	
		1937	1938		1937	1938		
a 100—500	—	—	—	—	81	2 920	3 141	+ 7.6
b 501—1 000	—	—	—	—	65	6 317	6 897	+ 1.3
c 1 001—5 000	3	723	583	- 25.6	94	29 974	26 713	- 10.9
d över 5 000	3	5 640	5 970	+ 5.9	75	221 613	229 929	+ 3.8
Summa	6	6 363	6 563	+ 2.3	315	260 823	266 180	+ 2.1